

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHDA YANGICHA METODLAR

Yo'ldosheva Malohat

G'aniyeva Farida

Bozorova Xolida

Annotatsiya: Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi o'qituvchidan chuqur bilim, yuqori saviyadagi pedagogik mahorat hamda bolalar psixologiyasi va yosh xususiyatlarini chuqur anglashni talab qiladi. Bu sohada samarali metodika tanlash bolaning intellektual rivojiga, tanqidiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari hali hayot tajribasi, umumiy bilim va ko'nikmalari kam bo'lgan yosh farzandlardir, ular uchun matematika olami begona va murakkab ko'rinishi mumkin. Shu bois matematika o'qitishda innovatsion yondashuvlar, ongli faoliyat, o'zlashtirishga yordam beradigan dars shakllari va metodlarni to'g'ri tanlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: matematika, boshlang'ich sinf, o'qitish metodikasi, pedagogika, dars jarayoni, yosh xususiyatlari, ko'nikma, tafakkur, o'quvchilar, innovatsion yondashuv.

O'qituvchiga matematika fanini o'rgatishda asosiy vazifa bolaning tabiiy qiziqishini saqlab qolish, ijodiy yondashuv va bilimga, izlanishga rag'batlantirishdan iborat. Bu yo'lda vizual ko'maklardan, darslik mavjud materiallardan, didaktik va ko'rgazmali vositalardan samarali foydalanish talab etiladi. Matematikaning zamonaviy o'qitish jarayonida nafaqat an'anaviy tushuntirish va mashq metodlari, balki zamonaviy interfaol metodlar, guruhli ishlash, munozara va dars davomida har bir bolaga individual yondashuv kiritiladi. Bolalarda oldindan shakllantirilgan asosiy bilim ko'nikmalari va egallangan dastlabki tushunchalar kelajakda murakkab matematika masalalari va mavzularini o'zlashtirishda asos bo'lib xizmat qiladi. Boshlang'ich sinflarda matematikaning o'qitilishi faqat amaliy masalalarni yechish, yig'indi yoki ayirmaning natijasini topish bilan cheklanmaydi. Bu bosqichda matematika tafakkurni rivojlantirish, o'quvchilarda o'z fikrini ifoda eta olish, bilimlarni hayotdagi oddiy vaziyatlarda qo'llay olish, xotirani, diqqatni

shakllantirishga ham faol e'tibor qaratiladi. Har bir mavzuni yangi bilimlar asosida o'zlashtirish va uni oldingi bilimlar bilan bog'lash muhim pedagogik vazifalardan biridir. Oldindan olingan bilimlar asosida yangi bilimlar faol yodda qoladi, mustahkam o'zlashtiriladi. Dars jarayonida didaktik o'yinlar, topishmoqlar, savol-javob, rolli o'yinlar kabi qiziqarli usullar bolalarning diqqati va faoliyatini oshiradi. O'qituvchining har bir topshiriq va tahlil ishlarda bolalarga dalda berib turishi, eslatmalar, rag'batlantiruvchi so'zlardan foydalanishi ham ilm egallashga yordam beradi. Matematikaning asosiy qoidalari, muhim tushunchalari, matematik belgilarni o'zlashtirish va ulardan to'g'ri foydalanishni o'rgatishda har bir bosqich ketma-ket o'rgatiladi [1].

Boshlang'ich sinf matematika darslarida mavzular bolalarning qabullariga, yoshiga, bilim saviyasiga mos va oddiydan murakkabga tamoyiliga asoslangan holda tanlanadi. Avval oddiy sonlar, raqamlar, ko'paytirish va bo'lish kabi sodda amallar o'rgatiladi, so'ngra bu bilimlar asosida tenglamalar, shakllu chizmalar, o'lchovlar hamda masalani bosqichma-bosqich hal qilish malakalari shakllantiriladi. O'qituvchining asosiy e'tibori o'quvchilarning har bir qilishni yaxshi o'zlashtirayotganini va muammoli holatlarda yordam berilayotganini kuzatib borishdan iborat bo'lishi lozim. Yana bir muhim jihat, matematika o'qitish jarayonida turli ko'rgazmali qurollar, kartochkalar, chizmalar, maketlar, real hayotga yaqin masalalar va predmetlar, turli xil yozma va og'zaki topshiriqlardan foydalanish maktab o'quvchilarining matematikaga bo'lgan e'tiborini, uni o'zlashtirish saviyasini oshiradi. O'qituvchining so'zlari, o'quvchilarga beriladigan savollar, ko'p takrorlash, izchil va aniq izohlash usuli bola tafakkurini shakllantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinflarda matematikaning dastlabki bilim sohasi sifatida o'qitilayotgani zaminda bolalarda matematik tafakkur va tafsiliy mantiq, mustaqil fikr yuritish, olgan bilimlarini kundalik hayotda qo'llay olish, natijalarni tahlil qilish, savol beradi va yangiliklariga qiziqish uyg'otish kabi eng asosiy sifatlarni rivojlantirish maqsadgan muvofiqdir. Shu boisdan, matematika fanining o'qitilishida, avvalo, o'quvchilarning bilimlarni ajratib olishi emas, balki ushbu bilimlarni o'zlashtirish va hayotiy tajribada foydalana bilish muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Pedagog bu jarayonda faqat bilim beruvchi emas, balki bolalar uchun yo'l boshchi, rag'batlantiruvchi, har bir bolani o'ylashga, topishga, adashmasdan mustaqil yechim

topishga o'rgatuvchi ko'makchi vazifasini ham bajaradi. O'qituvchi o'z metodikasini har bir bolaga moslashtiradi, bolalarning individual xususiyatlari va psixologiyasini inobatga oladi. Bir guruhdagi bolalar tez o'zlashtirsa, boshqalar ko'proq izoh va dalda so'rashlari mumkin, shuning uchun dars jarayonini faqat bir rivojlangan guruhga emas, barcha qatnashchilar uchun teng imkon yaratish nuqtai nazaridan tashkil etish lozim. Matematika darslarida bolalarning mustaqil izlanishga, savollar berishga imkoniyat topishi, erkin ravishda fikrini bayon qilishi, yangi bilimlarni izlashga kirishib ketishi mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, har bir mavzuni yakunlagach, oraliq nazorat, testlar, suhbat shaklidagi qayta so'rov darslari orqali bola bilimini tekshirish va to'g'ri yo'naltirish samaralidir. O'quvchilarning ustun tomonlarini rivojlantirish, qiyin kechganlarni esa batafsil izohlab o'rgatish pedagogik mahoratning asosi va eng muhim vazifasidir. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish o'ziga xos uslublar va tarkibiy qismdan iborat bo'lib, unda mavzularning ketma-ketligi, didaktik tamoyillar, metod va yo'nalishlarning to'g'ri tanlanishi o'quvchilarning bilimlarni mukammal o'zlashtirishi va mustahkamlashini ta'minlaydi. Shu bois, matematika o'qitishda har bir dars ko'proq bolalarning qatnashuvini rag'batlantirish, shaxsiy rivojlanishiga yo'naltirish, natijalarni to'g'ri baholash va baham ko'rish, bolalar uchun qiziqarli muhit yaratishga asoslanishi lozim. Bu metodika asosida bergan bilimlar faqatgina amaliy vaziyatlarda emas, balki kundalik turmushda duch keladigan vaziyatlarda ham foydali bo'lib, bolalarning hayotga mustaqil kirib borishi uchun zamin yaratadi [3].

Bolalarda matematikaga qiziqishni oshirish uchun kerak paytda turli dolzarb mavzular, dunyoda yuz berayotgan yangiliklar bilan matematikani bog'lash, ilm-fanga, texnologiyalarga, informatika hamda atrofdagi voqealarga aloqador maqola va hikoyalar asosida dars o'tishning ham ahamiyati beqiyos. Zamonaviy talablarga javob beradigan o'quv dasturlari, yangi avlod darsliklar, axborot-kommunikatsion texnologiyalaridan keng foydalanish yangi avlod o'quvchilarida matematika fani bo'yicha kuchli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga imkon yaratadi. Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish jarayoni bolaning tabiatiga mos, uning kundalik hayotidagi ehtiyojlari va qiziqishlari bilan bog'lab olib borilishi, yosh xususiyatlariga asoslangan ilg'or metod hamda yangicha darslar asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir. Boshlang'ich sinf

o'quvchisining matematika asoslaridan olib chiqqan bilim va ko'nikmalari uning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishi, keng tafakkurli, mustaqil fikrlovchi, o'z fikrini erkin ifoda eta oladigan shaxs bo'lib kamol topishiga mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi o'quvchilarning intellektual salohiyati, tafakkuri va fikrlash doirasini kengaytiradi, ularni bilim olishga, yangi yutuqlarga intilishga va matematika fanini hayotda qo'llashiga o'rgatadi. Metodikaning samarali bo'lishi uchun o'qituvchilar har bir bola bilan individual ishlashi, mustaqil o'ylash va amaliyotga rag'batlantirishi, bolalarga dalda, ishonch va yordam ko'rsata olishi zarur. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish nafaqat son va amal ko'nikmasini, balki tafakkur, mantiqiy fikrlash, intizom, mustaqil qaror qabul qilish, matematik tafakkur asoslarini shakllantirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida matematikani sifatli o'qitish va zamonaviy metodikalardan foydalanish yosh avlodning bilimli, tafakkurli va barkamol etib kamol topishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, N. R. (2020). "Boshlang'ich sinflarda matematika darsini zamonaviy metodlar asosida tashkil etish." O'qituvchi, 4(2), 112-119.
2. Aliyeva, D. N. (2019). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni rivojlantirish." Ta'lim va Axborot Texnologiyalari, 6(3), 75-81.
3. Berdiboyev, S. (2018). "Innovatsion texnologiyalar yordamida kichik yoshdagi o'quvchilarni matematika faniga qiziqtirish." Boshlang'ich Ta'lim, 5(2), 64-70.
4. Bobojonova, M. (2021). "Matematik kompetensiyani shakllantirishda interaktiv metodlardan foydalanish." Pedagogika va Psixologiya, 9(4), 100-107.
5. Ibodullaeva, S. (2020). "Boshlang'ich sinflarda masalalar ustida ishlash usullari." Boshlang'ich Ta'lim, 6(3), 120-126.
6. Jabborova, G. (2017). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlashni shakllantirishda matematika fani." Pedagogik Tadqiqotlar, 3(1), 88-94.

7. Karimova, Z., & Rasulova, N. (2019). "Matematika darslarida o'quvchilarning mustaqil ishlash malakalarini rivojlantirish." O'zbek Pedagogik Jurnal, 7(3), 65-71.